

Sisekaitseakadeemia

Finantskolledž

Galina Tuum

**SOTSIAALMAKSU MÄÄRA LANGETAMISE MÕJU
ETTEVÕTLUSSEKTORILE JA RIIGIEELARVELE**

Lõputöö

Juhendaja,
Indrek Saar, PhD

Tallinn 2016

SISEKAITSEAKADEEMIA LÕPUTÖÖ ANNOTATSIOON

Finantskolledž	Juuni 2016
<p>Töö pealkiri eesti keeles: Sotsiaalmaksu määra langetamise mõju ettevõtlussektorile ja riigieelarvele Töö pealkiri võõrkeeles: The Effect of Lowering the Social Tax Rate on the Business Sector and the State Budget.</p>	
<p>Lühikokkuvõte: Töö on kirjutatud eesti keeles ja koosneb 39 leheküljest (sisuline osa on 37 lehekülge, lisa kaks lehekülge). Kasutatud on 42 allikat, millele on tekstis korrektselt viidatud. Töö aktuaalsus seisneb poliitilises otsuses läbi sotsiaalmaksu määra langetamise suurendada uute töökohtade loomist, mõjutada ettevõtjaid töötajate palku tõstma, kasvatada tööjõu konkurentsivõimet ja meelitada Eestisse välisinvestoreid. Lõputöö eesmärgiks on hinnata sotsiaalmaksu määra langetamise mõju ettevõtlussektorile ja riigieelarvele. Lõputöö eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised uurimisülesanded:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Anda ülevaade tööjõumaksude ajaloost ja olemusest. 2. Anda ülevaade maailma riikide tööjõumaksude muutmise mõjudest. 3. Analüüsida sotsiaalmaksu määra langetamise mõju tööhõivele ja riigieelarvele. 4. Analüüsida sotsiaalmaksu määra langetamise mõju ettevõtete sektorile. 	
<p>Lõputöö tulemusena anti ülevaade tööjõumaksude ajaloost ja olemusest. Anti ülevaade maailma riikide tööjõu maksumäärade muutmise mõjudest tööturule ja tööjõupakkumisele. Analüüsiti 2010-2015 aasta eesti hõivatusetaset ja maksumäära langetamise mõju tööjõupakkumisele. Leiti, kui palju uusi töökohti juurde tekib ja millist mõju maksumäära langetamine eelarvele avaldab. Toodi välja, kui suur on uutelt töökohtadelt laekuv sotsiaalmaks ja eelarvesse tekkiv puudujääk. Analüüsiti ettevõtlussektori brutopalgataset ja millistel tegevusaladel ühe töövõtja kuu brutopalgatase juurdekasv on kõige suurem. Toodi välja milliste tegevusalade sektoritele maksumäära langetamine kõige rohkem ja vähem mõju avaldab. Leiti, kui palju iga tegevusala võib ja kui suur on selle osakaal kogukuludest. Edaspidi analüüsi vajab Eesti ettevõtjate vaade sotsiaalmaksu määra alandamisele ja sellest tekkivale vaherahale tööjõukulude vähendamise pealt. Selgitamist vajavad tingimused, milles ettevõtjad oleksid valmis uusi töökohti looma.</p>	
<p>Võtmesõnad: sotsiaalmaks, tööjõu maksustamine, tööjõupakkumise elastsus, mõju tööjõumaksudele, palgapoliitika, tööhõive, tööandjad</p>	
<p>Võõrkeelsed võtmesõnad: social security tax, labor taxation, labor supply elasticity, impact of labor taxes, wage policy, employment, employers</p>	
<p>Lõputöö seos riiklike arengukavad ja prioriteetidega: Rahandusministeeriumi strateegiline arengukava 2015-2018</p>	
<p>Säilitamise koht: Sisekaitseakadeemia raamatukogu</p>	
<p>Töö autor: Galina Tuum Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjalikest allikatest saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Olen nõus oma lõputöö avaldamisega elektroonilises keskkonnas. Allkiri:</p>	
<p>Vastab lõputöö nõuetele Juhendaja: Indrek Saar</p>	<p>Allkiri:</p>
<p>Kaitsmisele lubatud Kolledži direktor: Uno Silberg</p>	<p>Allkiri:</p>

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. TÖÖJÕUMAKSUDE MÕJUD MAJANDUSELE.....	7
1.1. Eesti tööjõumaksude ajalugu ja olemus	7
1.2. Tööjõumaksude mõjud tööjõupakkumisele	11
2. SOTSIAALMAKSU MÄÄRA LANGETAMISE MÕJUD	20
2.1. Sotsiaalmaksu langetamise mõju hõivatusele ja riigieelarvele	20
2.2. Sotsiaalmaksu langetamise mõju ettevõtete sektorile	24
KOKKUVÕTE	32
SUMMARY	34
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	35
LISAD.....	38
LISA 1. Tööga hõivatute arv tegevusalade järgi Eestis aastatel 2010-2014.....	38
LISA 2. Brutopalk tegevusalade järgi Eestis aastatel 2010-2015	39

SISSEJUHATUS

Eesti Vabariigi maksusüsteemis rahastatakse sotsiaalmaksuga riiklikku pensionikindlustus- ja ravikindlustussüsteeme. Riigikontrolli andmetel on juba täna pensionikindlustusefond defitsiidis ja haigekassa jätkusuutlikus küsimärgi all. Vabariigi Valitsus plaanib 2018. aastaks alandada sotsiaalmaksumäära 1% võrra ja see protsent võetakse tervisekindlustuse osalt, mis suurendab riigieelarve puudujääki.

Töö aktuaalsus väljendub 2015. aasta Riigikogu valimiselsetes lubadustes, kus sotsiaalmaksu määra langetamine on üks peamisi lubadusi. Seaduseelnõu on vastuvõetud ja kuulub valitsuse moodustamise kokkulepete alla ning valitsusliidu tegevusprogrammi. Selle otsusega täidab valimised võitnud partei valijatele antud lubaduse ja püüab suurendada uute töökohtade loomist, mõjutada ettevõtjaid töötajate palku tõstma, kasvatada tööjõu konkurentsivõimet ning meelitada Eestisse välisinvestoreid.

Töö uudsus seisneb eelkõige asjaolus, et lõputöö autorile teadaolevalt on seni uuritud ainult maksumäärade osakaalu ja mõju leibkondadele. Antud töös arvatatakse välja ja viiakse läbi võrdlev analüüs tegevusalade lõikes, et selgitada, milliseid sektoreid maksumäära langetamine kõige rohkem mõjutab. Tuginedes varasematele Euroopa Liidu ja teiste maailma riikide maksumäärade muutuste uuringutele ja tööjõupakkumise elastsuse võrdlevatele analüüsidele leitakse, kui palju uusi töökohti juurde tekib.

Töö uurimisprobleem on sõnastatud küsimusena, et millist mõju avaldab tööturule ja eelarvele sotsiaalmaksu määra langetamine 1% võrra? Sotsiaalmaks on tervise- ja pensionisüsteemide sihiline rahastamise allikas ning sellest sõltuvad sotsiaalsed toetused. Ühelt poolt maksumäära langetamisega püütakse vähendada tööjõumaksukoormust ja elavdada tööturgu, aga teiselt poolt vähenevad riigi maksulaekumised. Tekib oht tervisekaitse rahastamise jätkusuutlikkuses.

Töö eesmärk on hinnata sotsiaalmaksu määra langetamise mõju ettevõtlussektorile ja riigieelarvele.

Lõputöö eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised uurimisülesanded:

1. Anda ülevaade tööjõumaksude ajaloost ja olemusest.
2. Anda ülevaade maailma riikide tööjõumaksude muutmise mõjudest.
3. Analüüsida sotsiaalmaksu määra langetamise mõju tööhõivele ja riigieelarvele.
4. Analüüsida sotsiaalmaksu määra langetamise mõju ettevõtete sektorile.

Lõputöö on empiiriline ja selles kasutatakse andmeid Statistikaameti, OECD ja Eesti Panga andmebaasidest. Andmete kogumiseks kasutatakse kvantitatiivset uurimismeetodit. Metodoloogiks on hindav uuring, mille abil hinnatakse poliitilise otsuse mõjusid ja tulemusi väljendatakse arvandmetes. Andmete kogumise eesmärk on hinnata sotsiaalmaksu määra langetamise mõju ettevõtlussektori brutopalkadele ja uute töökohtade loomisele ning riigieelarvele. Valim moodustatakse klastervalimi järgi ja üldkogum jagatakse gruppidesse, see aitab anda laiemat ülevaadet tegevusalade brutopalgale ja anda hinnang, keda maksumäära alandamine kõige rohkem mõjutab. Töö raames kogutakse andmeid 2010-2015. aastate hõivatus taseme ja brutopalaga väärtuste kohta tegevuslade järgi. Selleks, et teada saada, kui palju uusi töökohti juurde tekib kasutatakse varasemate teadustööde andmeid ja tööjõupakkumise elastsuse võrdlusi. Kasutades elastsuskoeffitsienti leitakse loodavate töökohtade arv ja nende loomiseks tehtavaid kulusid riigieelarvest ning loodud töökohtade järgnevat mõju sellele.

Lõputöö koosneb kahest peatükist, mis omakorda jagunevad kaheks alapeatükiks. Esimese peatüki esimeses alapeatükis antakse ülevaade tööjõumaksude ajaloost Eestis, sotsiaalmaksu ja maksumäära mõistest. Püütakse selgitada tööjõumaksude olemust ja, kes tegelikult sotsiaalmaksu koormust kannab. Esimese peatüki teises alapeatükis antakse ülevaade juba olemasolevate uuringute ja prognooside andmetest. Analüüsitakse eeldusi, millele Vabariigi Valitsus maksumäära langetamisel toetub. Vaadeldakse maailma riikide ja Eesti tööjõumaksude ning tööjõupakkumise elastsuse analüüsi. Võrreldakse tööjõupakkumise elastsust Eestis ja teistes riikides ning selle mõju tööhõivele.

Lõputöö teine peatükk keskendub sotsiaalmaksumäära alandamise tagajärgedele. Teise peatüki esimeses alapeatükis uuritakse tööturu reaktsiooni läbi tööjõupakkumise elastsuste. Leitakse võimalikke loodavate töökohtade arv ning nende tasuvust

sotsiaalmaksu laekumise kontekstis ja, kui suur puudujääk eelarvesse maksumäära muudatusega kaasneb. Hinnatakse maksulaekumise erinevust ilma ja maksumäära muudatusega.

Teise peatüki teises alapeatükis tuuakse välja tööjõumaksude osakaal ja antakse ülevaade brutopalga muutuse analüüsist. Esitatakse andmed ja arvutused tööjõukulude kohta erinevates sektorites ja tuuakse välja maksualandusest tekkiv kasu erinevate sektorite brutopalga juurdekasvu suhtes ühes kuus. Leitakse ja võrreldakse sotsiaalmaksu määra alandamise tulu ettevõtete palgakulu kogukulude osas. Nende põhjal antakse hinnang sotsiaalmaksu määra alandamise mõjust ettevõtlusele.

1. TÖÖJÕUMAKSUDE MÕJUD MAJANDUSELE

1.1. Eesti tööjõumaksude ajalugu ja olemus

Eesti Vabariigis on kahte liiki tööjõumakse, mida maksab tööandja - sotsiaalmaks (33%) ja töötuskindlustusmaks (0,8%), kusjuures viimase maksmise kohustus lasub nii tööandjatel, kui töövõtjatel. Tööjõumaksudega tagab tööandja oma töötajatele kindlustunde, et kui nendega midagi juhtub, ei jää viimased abita ja riik ei pea kujunenud olukorras töötute eest hoolt kandma ja eelarve vahendeid kulutama. Üheks väga tähtsaks küsimuseks jääb, miks sotsiaalhüved töölisklassi jaoks vastu võeti ning miks nende kandjateks said tööpakkujad, mitte töövõtjad ise.

Industrialiseerivates riikides kasvasid kiiresti linnad ja koos sellega tööliste hulk. Kellel omakorda kasvas rahuolematuse sotsiaalsete hüvede puudumise tõttu. Esimesena oli seda kõige tugevamini tunda Saksamaal, kus Otto von Bismarck olukorra tasandamiseks ja tööjõu väljarände vähendamiseks lõi haigus- pensioni- ja töötuskindlustuse süsteemid (Tammert, 2014)

Eesti sotsiaalmaksu ajalugu leiab alguse Nõukogude Liidust. Kuni 1990. aastani kehtis Eestis Nõukogude Liidu pensionisüsteem (Leppik, 2006, lk 5). Koos Nõukogude Liidu lagunemisega varises kokku ka rahasüsteem ning selle tulemuseks oli rahavääringu langus pea 6 korda. Olukorras, kus pensionite väljamaksed olid suuremad kui raha kogumise võimalused, ei olnud võimalik selliselt jätkata. Eesti taasiseseisvumisega 1991. aastal kehtestati täiendav maksukohustus palgafondi, mis oli eelarveväline ning millega kaitsti maksulaekumiste sattumist Moskva keskvalitsuse kätte, kust need poleks Eestisse tagasi tulnud. Sellest riigieelarvevälisest fondist hakati välja maksma riiklikku pensioni ning olukord Eestis stabiliseerus üllatavalt kiiresti (Tammert, 2013, lk 4). Samal ajal toimusid pensionireformid Kesk- ja Ida Euroopa riikides ning Eestis võeti vastu Sotsiaalmaksuseadus, mille alusel kehtestati tööandjatele täiendav 20% maksukohustus.

Eesmärgiks oli rahaliselt tagada kehtiv töötajate pensioniiga. Seega oli sotsiaalmaks esialgselt mõeldud ainult kehtiva pensioniea kindlustamiseks. Kuid kiire pensionäride

arvu kasv ja suhteliselt kõrged pensionid, võrreldes palju väiksema töötajate arvuga näitas antud süsteemi ebaefektiivsust. Selle tõhustamiseks jõustus 1994. aastal sotsiaalmaksuseaduse muudatus, mille kohaselt hakkas Eestis kehtima ühtne sotsiaalmaks maksumääraga 33%, mis jagunes pensionikindlustuse osaks (20%) ja ravikindlustuse osaks (13%). Maksu tasumine ja aruandlus toimusid kuni 1999. aastani siiski mõlema osa kohta eraldi. Olulised muudatused toimusid uue sotsiaalmaksuseaduse (RT I 1998, 40, 611) kehtima hakkamisel 1. jaanuarist 1999. Sotsiaalmaksu administreerimine anti üle maksuametile, maksuarvestus muudeti isikustatuks ning kassapõhiseks. (Lehis, 2007).

Lisaks uuenenud sotsiaalmaksuseadusele kindlustamaks töötajaid töökoha kaotusega seonduvate rahaliste probleemide eest, võeti 2001. aastal vastu Eestile täiesti uudne töötuskindlustuse seadus (RT I 2001, 59, 359), mis tagab töötuks jäänule, töölepingute kollektiivse ülesütlemise või tööandja maksejõuetuse korral hüvitise maksmise tingimused ja korra. Töötuskindlustusmaks on kohustuslik nii tööandjale, kui ka töövõtjale ning selle määrad kehtestab Vaabariigi Valitsus. Oma 14 aasta jooksul on maksumäär olnud väga erineva suurusega ja vaatamata sellele, et see ei lahenda töökaotuse ja töötuse probleeme on see olnud väga efektiivne lahendus töö kaotanute toetamiseks.

Sotsiaalmaksul on kaks põhiaspekti, nendeks on riiklik maks ja isikustatud maks. Esimene tähendab seda, et sotsiaalmaks on riiklik maks ja seda administreerib riiklike maksude haldur Maksu- ja Tolliamet, kes ühildab sotsiaalmaksu kogumise tulumaksu, kohustusliku kogumispensioni makse ja töötuskindlustusmakse administreerimisega (ühine maksudeklaratsiooni vorm TSD). Maksu- ja Tolliamet kannab laekunud sotsiaalmaksu üle riigieelarve riikliku pensionikindlustuse ja ravikindlustuse vahenditesse 15 tööpäeva jooksul. Sotsiaalmaksu osas peetakse personaalset arvestust iga kindlustatava kohta ning tulevikus välja makstava pensioni kindlustusosaku suurus sõltub isiku eest arvestatud ja tasutud sotsiaalmaksu summast. Kindlustatule nõutava minimaalse taseme saavutamiseks on erinevatele sotsiaalmaksu maksjatele (tööandja, FIE, riik või kohalik omavalitsus) kehtestatud ühesugune sotsiaalmaksu kohustuse alammäär. (Lehis, 2014)

Kui võrrelda sotsiaalmaksu sarnase maksuga, siis selleks on tulumaks. Sotsiaalmaksu objekt on tulumaksu objektist kitsam. Sotsiaalmaksuga maksustatakse ainult aktiivselt tegevuselt (töötamisest, teenuse osutamisest, ettevõtlusest) saadud tulud. Seega ei maksustata tulumaksuga füüsilise isiku varalt või kapitalilt saadud tulu jms passiivse iseloomuga tulu, mida ei maksta seoses töösuhetega või ettevõtlusega nagu pensionid, stipendiumid, toetused, intressid, dividendid. Seadusega on kehtestatud kolme liiki sotsiaalmaksu, mis erinevad maksuobjekti, maksumaksja, maksustamisperioodi ja maksuarvestuse põhimõtete poolest. (Lehis, 2007) Need on tööandja sotsiaalmaks, FIE sotsiaalmaks, riigi ja kohaliku omavalitsuse sotsiaalmaks.

Teistest riiklikest maksudest nagu tulumaks erineb sotsiaalmaks ka selle poolest, et on sihtotstarbeline maks. Sotsiaalmaksust rahastatakse solidaarsuspõhimõttele tuginevat sundkindlustust ehk riikliku pensionikindlustust (I sammast) ja ravikindlustust ning osaliselt ka kohustusliku kogumispensioni (II sammast). Sotsiaalmaks sisaldab kindlustuselementi. Kindlustustegevuse seaduse § 10 lõike 1 kohaselt on sundkindlustuseks selline kindlustus, mille puhul isikul on seadusega sätestatud kohustus tasuda kindlustusmakset või -maksu ja hüvitamise kohustus on pandud riigile või muule isikule. Siinjuures on oluline, et sundkindlustuse makse ja riikliku maksu mõisted on üksteisest eristatavad, maksu mõistest tulenevalt otsene vastutasu maksumaksja jaoks puudub. (Lehis, 2014)

Maksukorralduse seaduse (MKS) § 2 sätestab maksu mõiste, mille kohaselt maks on seadusega või seaduse alusel valla- või linnavolikogu määrusega riigi või kohaliku omavalitsuse avalik-õiguslike ülesannete täitmiseks või selleks vajaliku tulu saamiseks maksumaksjale pandud ühekordne või perioodiline rahaline kohustus. See kuulub täitmisele seaduse või määrusega ettenähtud korras, suuruses ja tähtaegadel ning sellel puudub otsene vastutasu maksumaksja jaoks. Selleks, et saada sotsiaalkindlustushüvesid, peaks iga töövõimelise isiku eest olema panustatud ehk makstud sotsiaalmaksu. Arvestatud (töötaja) või makstud (füüsilisest isikust ettevõtja) sotsiaalmaksust sõltub nende isikute pensionide suurus. Samuti sätestatakse sotsiaalmaksu kuumääraga väikseim baassumma, millelt sotsiaalmaksu tasumine on üheks ravikindlustuskaitse tekkimise

aluseks. (Lehis, 2014) Sotsiaalmaksuga maksustatakse palku, FIE-de tulu ja tööandjapoolseid erisoodustusi töötajatele ning sotsiaalmaksu makstakse osal juhtudel riigi- või töötukassa eelarvest töötute ja lapsevanemate eest (Vörk, 2010).

Eesti ettevõtjad ei ole rahul praegu kehtiva sotsiaalmaksu määraga (Kaljulaid, 2015), sest nemad on maksukoormuse kandjad, aga kas see nii ka tegelikult on? Seaduse mõistes kannab sotsiaalkulu tööandja, aga tegelikkuses ettevõtjad on oma teenuste ja kauba hinnas arvestanud töötaja palga kuludega. Majandusteooria järgi see, kes kannab tegelikult maksukoormust, sõltub majandusagentide käitumisest mitte seadusjärgsest maksukohustusest.

Näiteks väikeettevõtted ja nn mikroärid ei loo uut töökohta, kui nad ei suuda pakkuda soovitatud palka koos maksudega. Seega võib järeldada, et töötaja kulud arvestatakse alati tuleva tulu sisse ja kaalutakse nende tasuvust.

Praxise leibkondade maksukoormuse analüüs näitas, et sotsiaalmaks ja tulumaks on progressiivsed sissetulekute suhtes. Võttes sissetuleku mõõduks brutotulu koos tööandja sotsiaalmaksuga (sisaldab ka mittemaksustatud sotsiaaltoetusi), siis kõrgematesse detšiilidesse kuuluvad inimesed maksavad protsendina enda maksude-eelsest sissetulekust enam nii sotsiaalmaksu kui ka tulumaksu. Nii moodustab sotsiaalmaks alumises kahes detšiilis ca kümnendiku inimeste sissetulekust, samas kui kolmes kõrgemas detšiilis on see ligi kahekümnendik. (Vörk, et al., 2008)

Maksukoormust majandusliku funktsiooni järgi jagades, võetakse aluseks majanduses osaleja roll kõige laiemas mõttes – töötaja, tarbija või kapitaliomanik. See, kes maksuseaduse järgi maksab või kinni peab, ei kanna sageli maksu tegelikku koormust. Maksukoormuse kannab reeglina see, kes ei saa maksukoormust edasi kanda teistele turuosalistele, sest ta on vähem paindlik või tal on konkurente rohkem. Nii on näiteks palgalt võetud maksud enamuses ikkagi töötaja kanda, sest töötajatel puudub töötamisest saadavale sissetulekule pikaajaliselt alternatiiv. Analoogselt kannab käibemaksu tegelikult lõpptarbija ning tubakaaktsiisi kannab suitsetaja. Tavaliselt loetakse tulumaks

kasumilt kapitaliomaniku maksuks, ehkki kapital on rahvusvaheliselt mobiilsem ja talle on maksukoormuse peale panek keerulisem. (Võrk & Kaarna, 2010)

Kokkuvõttes oma ligi 20 aastase kehtivuse ajajooksul on sotsiaalmaks toetanud töövõtjate vanaduspensioni (20%) ja haigekassa (13%), kui tervise kindlustuse laekumisi. Kolmest Baltiriigist, kes arenesid välja Nõukogude liidu maksusüsteemist ja kujunesid Euroopa Liidu direktiivide järgi on Eesti olnud kõige edukam, kes esimesena väljus majanduskriisist ja liitus eurotsooniga, samal ajal, kui kahes teises Baltiriigis oli tunda veel majanduskriisi. Massiliste koondamiste ajal toetas töötuskindlustusmaksete fond tööd kaotanuid andes neile õiguse töötuskindlustushüvitisele ja töötoetusele.

Kokkuvõtvalt oma olemuselt on sotsiaalmaks tööandja maks, mille objekt on aktiivne tulu. Seda korraldab riiklik maksuhaldur ja sellega maksustatakse mitte ainult töötaja brutotöötasu vaid ka hüvitisi, toetusi, töökoolitusi ja muid tööjõuga seonduvaid kulusid. Teisest maksudest erineb see sellepoolest, et on sihtotstarbeline maks ja sisaldab kindlustuselementi. Sotsiaalmaksu roll meie ühiskonnas ei ole mitte ainult tervise ja pensioni kindlustamiseks vaid tööliste rahuolu ja töötegemise kindlustus, mis võimaldab töölisi tööl vabatahtlikult kinni hoida ja mitte muretseda nende väljarände pärast. Kuigi viimane ei sõltu sellest, kes ja kui palju sotsiaalmaksu maksab vaid mida ja millises mahus selle eest saab. See on eelkõige tingitud sellest, et Euroopa Liidu sees liitu kuuluvate riikide kodanikud saavad vabalt ringi liikuda ja töötada, kus neile meelepärasem tundub ning just liiduriikide sotsiaalmaksusüsteemide erinevus põhjustab konkurentsi ja tööjõu väljarännet.

1.2. Tööjõumaksude mõjud tööjõupakkumisele

Eesti maksupoliitika eesmärgid on majanduskasvu edendamine ja tööjõumaksude vähendamine. Need on riigi eelarvestrateegia plaanid kuni 2019. aastani, et toetada makromajanduslikku stabiilsust. Eesmärk oli maksustada tarbimist ja ressursikasutust ning vähem teenimist. Selline poliitika toetab majandusarengut ja motiveerib ettevõtlust. See tähendab, et maksud ettevõtlustulult ja tööjõult peaksid olema madalad ja kuna

käesolevaks ajaks on ettevõtlustulude tegelik maksukoormus juba madal, siis on jõudnud kätte aeg hakata alandama tööjõu makse.

Sotsiaalmaks moodustab kolmandiku kõikidest Eesti maksutuludest ja ligi kaks kolmandikku töötasuga seotud maksutuludest. Igasugused kardinaalsed ettevõtmised sotsiaalmaksuga tähendavad olulisi ümberkorraldusi tervishoiu ja pensionisüsteemi rahastamises. Seega poliitiliste parteide lubadused midagi sotsiaalmaksuga ette võtta on tühised, kui ei näidata, mille arvelt kaetakse puudujääk sotsiaalvaldkonna rahastamises. (Võrk, 2010)

Sotsiaalmaks on ühelt poolt positiivse ja teiselt poolt negatiivse mõjuga. Selle positiivsus väljendub sotsiaalvaldkonna tagamises, eriti just tervishoiusektori kindla ja üldjuhul piisava ning poliitikutest sõltumatu rahastamise. Negatiivsus väljendub sotsiaalmaksu mõjus tööjõukuludele ega hõlma muid tuluallikaid (nt kapitaliinvesteeringuid või pensione).

Tööjõu maksude puhul tekib maksukiil (*tax wedge*) summa pealt, mida peab tasuma tööjõukuludeks tööandja ja netopalga vahel, mille saab kätte töötaja. Eestis on arvutuslik kinnipeetud maksude osakaal tööjõukuludest sõltuvalt palgast vahemikus 36%-43%. Maksukiil kasvab palga tõustes, sest tulumaksuvaba miinimumi roll väheneb kõrgepalgaliste jaoks. Mida vähem paindlik on tööjõunõudlus, seda enam kanduvad kõrgemad maksud üle tööjõu kogukuludesse. Muidugi ei saa ära unustada, et kõrgemaid tööjõumakse osaliselt kompenseerivad maksutulu eest pakutavad avaliku sektori poolt teenused, nt töötajate täiendkoolitust või tervishoiuteenused, mis omakorda tõstavad töötajate produktiivsust. Üldiselt on arvatud, et tööjõu maksukoormus kandub täielikult üle töötajatele ehk maksude tõustes töötajate kättesaadav tulu väheneb. Madalalpalgalist tööjõudu on ka lihtsam asendada masinatega. Kõrgepalgaliste tööjõupakkumine on vähem elastne maksude suhtes, kuid neil on lihtsam muuta palgatulu ettevõtlustuluks, kui selle maksukoormus on madalam, või hoopis lahkuda riigist madalamate tööjõumaksudega riiki. (Võrk & Kaarna, 2010)

Töøjõumaksud mõjutavad hõivet sõltuvalt sellest kui suurel määral kanduvad maksud palgakuludesse ja kõrgema brutopalga mõju tööhõivele. Sellist maksukoormuse täielikku ülekandmist töötajale ei saa ettevõtja aga endale alati lubada. Maksukoormuse jaotuse tööandja ja töötaja vahel määrab lõppkokkuvõttes olulisel määral kummagi poole läbirääkimisjõud. Kui palganõudmise esitab näiteks tööturul nõutud ning konkurentsivõimeline ja kõrge kvalifikatsiooniga töötaja, on sellel suurem kaal kui lihttöölise nõudmistel, keda vajaduse korral on suhteliselt lihtsam asendada.

Võrreldes teiste maailmamajanduse võtmepiirkondadega (USA, Jaapan) on Euroopa Liit vaieldamatult kõrgete maksude piirkond, kus maksukoormus suhtena SKP-sse ületab globaalseid konkurente peaaegu 10 protsendipunkti võrra (Mängel, 2013). Samas on töøjõumaksud väga tähtsad Euroopa Liidu riikide jaoks, sest nendega rahastatakse sotsiaaltoetusi ja riigi kulusid. Ning vaatamata sellele, et majanduskriisi järgselt on Euroopa riigid deklaratiivselt olnud küllaltki üksmeelsed töøjõumaksud alandamise osas sõltub majanduskasv töøjõu ja kapitali tootlikkusest. Töö on oluline majanduslik sisend kuna töøjõu kõrgem määr toob endaga kaasa SKP kasvu. (Rutowski, 2007)

Viimastel aastatel on Euroopas ja Kesk- Aasias mitteametlik töötamine suurenenud, sellega seonduvates probleemides on sageli seotud kõrged töøjõumaksud. Sest just nendest sõltub töøjõunõudlus (kasvavad töøjõukulud tööandjatel) ja töøjõupakkumine (reaaltarbimine alandab palku töötajatel). Maksukoormus on tööandjale töøjõukulu, mille kaudu viimane mõjutab töötaja netopalka ja ametlike kulude vähendamiseks maksab ümbrikupalka ning see läbi vähendab ametliku tööhõive statistikat ja aeglustab majanduskasvu. Mis omakorda kinnitab, et kallis sotsiaalkindlustus süsteem ja kõrged töøjõumaksud avaldavad negatiivset mõju tööhõivele. Maailma Panga 2007. aasta töøjõu maksustamise uuringus võrreldakse Euroopa ja Kesk- Aasia riikide töøjõumakse, sotsiaalkindlustust ja nende mõju tööhõivatusele. Uuringu autor leiab, et Ida- Euroopa riikides nagu Poola, Rumeenia ja Slovakkia moodustab sotsiaalkindlustusmaksete osakaal 45-49% samas, kui Tšilli ja Korea Vabariigis on samad maksud 13% ja 16%. See on märkimisväärne vahe, mis näitab, et keskmise sissetulekuga Euroopa riigid on välja töötanud kalli sotsiaalkindlustussüsteemi võttes eeskujuna suure sissetulekuga Lääne-

Euroopa riikidelt, kui ise jäädes nende tasemele alla. Mis lõppkokkuvõttes mõjub negatiivselt nende riikide tööhõivatuse tasemele. (Rutowski, 2007, lk 281-286)

Töøjõumaksude alandamisel on edu saavutanud just uued Euroopa Liidu liikmesriigid (kümne aasta jooksul on nende riikide töøjõu summaarne arvestuslik maksukoormus vähenenud keskmiselt 3,6%, vanadel liikmesriikidel 2,3%). Töøjõu maksukoormuse vähendamise kaks peamist teed olid tulumaksu määrade alandamine ja sotsiaalmaksu määrade muutmine. Töøjõu maksukoormus tõusis tulumaksu määrade muutmise läbi Hollandis ning sotsiaalmaksu koormuse kasvu tõttu Küprosel ja Ungaris (selles riigis püüti sotsiaalmaksu tasumist suunata töövõtjale, vähendades tööandja maksukoormust). Põhjamaade töøjõumaksude alandamise töövahend on Soome ja Taani puhul olnud esmajoones tulumaks, samas kui Rootsi keskendus ühtlaselt kõigile kolmele komponendile, eriti aga töövõtja sotsiaalmaksu alandamisele. (Vörk & Kaarna, 2010)

Bacconi Ülikooli majandusteadlased leidsid oma analüüsis, et maksu määrade ja baaside muutmine tunduvaid mõjusid tööturule kaasa ei toonud ja omab piiratud majanduslikku tähendust. Analüüsis keskenduti töøjõumaksupoliitika rollile ja tööhõive mõjule, tööpuudusele, töøjõu osalemise määrale, tööajale, vaesusele ning ebavõrdsusele. Uuring hõlmas ajavahemikus 1990-2008. aasta 33 riiki, neist 27 Euroopa Liidumaad, Horvaatia, Makedoonia, Island, Jaapan, Serbia, Ameerika Ühendriigid. Uuringus selgus, et 18 aasta jooksul on toimunud üksikisiku sissetuleku maksustamisel 1331 reformi. Nende käigus on tõstetud ja alandatud maksubaasi, maksu määrade jne, aga reformide mõju on hinnatud nõrgaks. Teadlased leidsid, et alates 2009. aastast on enamikes Euroopa Liidu riikides kasutusel fiskaalstiimulite poliitika ja on hakatud rohkem tähelepanu pöörama üksikisiku ja firmade tulumaksu alandamisele ja kaudsete maksude tõstmisel läbi käibemaksu ja aktsiiside. Sotsiaalkindlustusmaksed jäävad endiselt Euroopa Liidu riikides kõrgeks ja moodustavad olulise osa kogu töøjõu maksukoormusest, mis mõjub negatiivselt tööhõive elavdamisele ja konkurentsivõimekusele Euroopa Liidu majandussektoris. (Harrise, 2011)

Varasemate uuringute vahel on vastuolusid ja ainult sotsiaalmaksu määrade ja ka teiste maksu määrade langetamine tööturule ei elavda, sest on ka teisi mõjutegureid. Tööhõivet

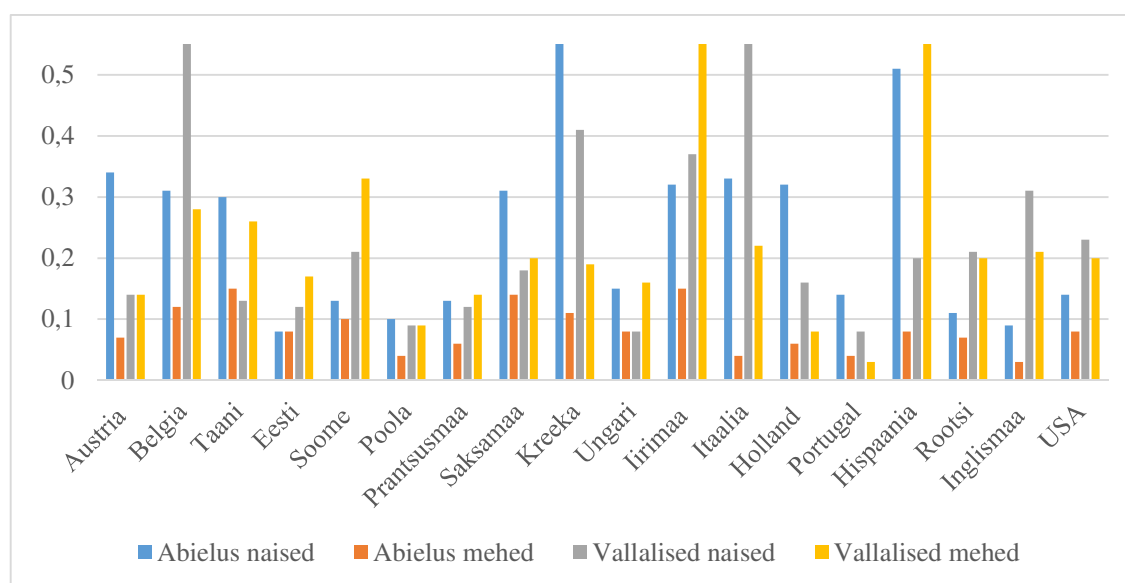
ja uute töökohtade loomist saab analüüsida tööjõupakkumise elastsuse kaudu, mis seisneb nõutava või pakutava koguse reageerimistundlikkuse mõõdust ja näitab kuidas hinna muutusele reageerivad pakkujad ning muudavad pakutavaid koguseid (Saar, 2010). Tööjõu Uuringute Instituut (*Institute for the Study of Labor*) on läbi viinud uuringu teemal: „Mida osalemise kõikumine meile räägib tööjõupakkumise elastsusest?“ (*What Do Participation Fluctuations Tell Us About Labor Supply Elasticities?*). Selles uuringus kasutati osalejate perioodilist osalemist tööturul, et leida tööjõupakkumise elastsus. Selleks kasutati tavalisest laiemat tööturu mudelit, et tagada selle seestpoolt tulevat osalemist. Kalibreeritud mudel imiteerib tööpuuduse ja osaluse muutumist ning töötuse ja SKP negatiivset korrelatsiooni. See mudel viitab sellele, et tööjõu pakkumise elastsus on vahemikus 0,30-0,40 meestel ja 0,40-0,65 naistel. Lisades intensiivsust elastsusele 0,54 nagu seda on tehtud varasemates uuringutes. Saame tulemuseks üldise elastsuse, mis on peaaegu võrdne ühega. (Haefke & Reiter, 2011)

Sellist elastsust tuleks tõlgendada, kui pakkumise mõju hõivatuse kasvule. Elastsus võib pikema aja jooksul suureneda nagu eelnevatel uuringute läbiviijatel ja ka viimastes mikro- ökonomeetrilise kirjanduse tulemustes. See on kooskõlas makromajandusliku äritsükli tõenditega, sest suur erinevus tööhõive ja töötuse vahel ei ole põhjendatud väga kõrge tööjõupakkumise elastsusest vaid suurest kõikumisest vabade töökohtade loomisel tööturul. Need kajastavad pigem ettevõtete eesmärgi töötajate palkamisel, mitte tööjõupakkumise elastsust leibkondades. (Haefke & Reiter, 2011)

Lisaks eelnevale uuringule on Tööjõu Uuringute Instituut (*Institute for the Study of Labor*) analüüsinud tööjõu pakkumise elastsust Euroopas ja USA-s 2011. aastal. Nende analüüsis on esitatud uued näitajad tööjõupakkumise elastsusest 17 Euroopa riigis ja USA-s. Uuringu tulemustes selgus, et elastsus on tagasihoidlikum, kui varem arvati ning rahvusvahelised erinevused on suhteliselt väikesed. Uuring pigem kajastab erinevusi üksikute ja sotsiaalsete eelistuste vahel riigiti ning peamiselt erinevusi töö eelistustes ja laste hoiu poliitikas. Uurimus põhineb ühe aasta andmetel, mille poliitika simulatsioonid olid kättesaadavad Euroopa Liidu riikides. Selle uuringu puhul ei ole tulemused väga tundlikud, mis viitab headele tulemustele ristlõike tuvastamise strateegias ning põhineb seotud varieeruvusel ja maksuvabadel mittelineaarsustel. Tulemustes selgus, et

korrelatsioon elastsuse ja töötatud tundide vahel on indiviididel tavaliselt väiksem. Korrelatsiooni vastastikune seos moodustab paaridel kuni 0,50, naistel kuni 0,32 ja meestel kuni 0,46. (Bargain, et al., 2012)

Joonisel 1 on toodud Euroopa Liidu riikide ja USA tööjõupakkumise elastsus abielus ning vallaliste meeste ja naiste kohta. Graafikul on näha, et palgaelastsused riigiti on väga väikeste erinevustega. On näha, et palga mõju tööjõupakkumisele on madal välja arvatud Belgia, Kreeka, Iirimaa, Itaalia, ja Hispaania. Aga see võib olla tingitud andmekogumise meetodite ja allikate vahelistest erinevustest. Samuti majanduse hetkeseisust andmete kogumise aastal. Üldiselt nagu ka varasemad uuringud on juba tõestanud, et nõutava koguse muutus on väiksem kui maksumäära muutus. See tähendab, et tööjõupakkumine ei suurene oluliselt maksumäära vähenemisest ning enamikul juhtudest eelistavad inimesed tööle oma vaba-aega ja karjäärile perekonda.

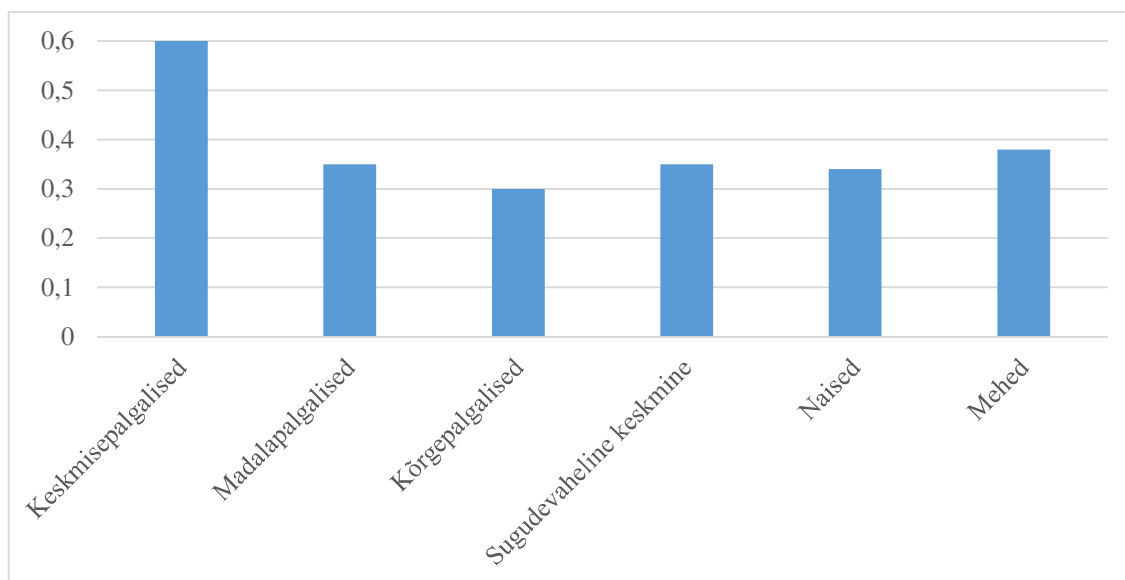
Joonis 1. Abielus meeste ja naiste ning vallaliste meeste ja naiste maailmariikide tööjõupakkumise elastsus aastatel 1998-2005 (Bargain, et al., 2012a; autori koostatud)

Ka Tallinna Tehnikaülikooli majandusteaduskonna professor Karsten Staehr oma analüüsis (Staehr, 2008) leidis, et majanduslikud stiimulid mõjutavad isikute töösalemise otsuseid, kuid ei avalda mõju juba töötavate töötajate töötundide arvule. Proportsionaalse tulumaksu määra kasv 1 protsendipunkti võrra väheneb üldine tööhõive 0,35 protsendipunkti võrra. Riiklike vahendite piirkulu alushinne moodustab 1,6 kui

proportsionaalne tulumaksu määr tõuseb ja 1,8, kui maksuvaba tulu langeb. Riiklike vahendite piirkulu sõltub erinevatest indiviididest, kes suudavad pakkuda võimalikku kasu toimiva maksukoormuse ümberjagamisel kehtivas proportsionaalses maksusüsteemis. Keskmise sissetulekuga füüsilised isikute käitumine näitab kõrgemat tööosalemise elastsust, kui madala- ja kõrge sissetulekuga isikutel. Osalemise elastsus on 0,35 madala sissetulekuga isikutel, 0,65 keskmise sissetulekuga isikutel ja veidi üle 0,3 kõrge sissetulekuga isikutel. Palgaelastsuste oodatavateks väärtusteks oli positiivne koefitsient. See tähendab, et nõutava koguse protsentuaalne muutus on väiksem, kui pakutava protsentuaalne muutus.

Tööjõupakkumist Eestis on uurinud ka Eesti Pank. Nende eesmärk oli hinnata palga mõju meeste ja naiste tööjõupakkumisele Eestis, mida hinnati palgaelastsuse koefitsientide kaudu. Aluseks olid Eesti tööjõu-uuringu 2001. aasta andmed, et hinnata tööjõupakkumist kahe mudeli abil, uurides palga mõju töötundidele ning töötamise tõenäosusele. Tulemustele toetudes on palgal oluline positiivne mõju naiste ja meeste tööjõupakkumisele mõlema mudeli põhjal. Palga suurenemisel 1% võrra suureneb meeste tööjõupakkumine 0,18% ja töötamise tõenäosus 0,38 protsendipunkti. Naiste puhul suureneb tööjõupakkumine palga üheprotsendilise suurenemise tagajärjel 0,67% ning töötamise tõenäosus suureneb 0,34 protsendipunkti. (Alloja, 2005)

Alljärgneval graafikul on esitatud Eestis uuritud tööjõupakkumise elastsus. Kõige rohkem reageerivad maksumäära alandamisele keskmisepalgalised, see tähendab, et nende tööhõive kasvab 0,65 protsendipunkti võrra. Elastsuse võrdluses palga tasemete keskmine on, aga 0,35, mis läheb kokku soolise tööjõupakkumise keskmise näitajaga. Eeldusel, et maksualanduse tagajärjel palk tõuseb 100%. Võib järeldada, et Eestis maksumäära 1 protsendipunkti võrra alandamine kasvatab tööhõivet 0,35 protsendipunkti võrra ja inimesed eelistavad oma vabale ajale töötegemist.

Joonis 2. Eesti tööjõupakkumise elastsuse koefitsiendid (Staeher, 2008; Alloja, 2005; autori koostatud)

Euroopa Komisjon viitab oma analüüsis ebaselgetele trendidele tööjõu tegeliku maksukoormuse kujunemisel ja juhib tähelepanu jätkuvalle kaudsete maksude tõusule (VAT määrade kasv, keskkonnamaksud ning aktsiisid). Ka muud maksumäärad näitavad jälle kasvutrendi ning selles olukorras on riikide poolt eesmärgistatud tööjõumaksude tegelik alandamine sattunud tugeva surve alla. Uuringute alusel tehtud järelduste valguses sõnastas Euroopa Komisjon majanduskasvu toetava tööjõu maksustamise strateegia järgmiselt – kui on reserve kaudsete maksude osas, siis jätta tööjõumaksud tõstmata. (Mängel, 2013)

Maksumäära alandamise otsus langetatakse üldjuhul peale eelnevate uuringute ja prognooside läbiviimist. Oma arvestustes toetub Reformierakond rahandusministeeriumi prognoositud keskmise brutopalgaga põhjal, mille järgi on ka arvatud võimalikud tööandjate säästud ühe töötaja kohta (Roosaar, 2014). Parema ülevaate saamiseks on koostatud tabel. Tabeli vasakus tulbas näeme oodatavat keskmist palka aastatel 2017-2019 ja paremas võimaliku tööandja rahalist võitu maksumäära langetamise tagajärjel. Tööandja võit ühe töötaja kohta on arvatud arvestades töötuskindlustusmaksu vähenemist, maksuvaba miinimumi tõusmist ja sotsiaalmaksu langust.

Tabel 1. Keskmise palga ja maksumäära langetamisest saadav tulu aastatel 2017- 2019 (eurodes) (Roosaar, 2014; autori koostatud)

Aastad	Keskmine brutopalk	Tööandja võit ühe töötaja kohta kuus
2017	1 208	12
2018	1 288	13
2019	1 373	28

Eesti maksupoliitika eesmärk on soodustada ettevõtlust ja maksustada tarbimist. Seda läbi otseste maksude nagu tulumaksu ja sotsiaalmaksu alandamise ning kaudsete maksude nagu käibemaks ja aktsiiside tõstmise. Eesti Vabariigi Valitsus loodab ja prognoosib, et sotsiaalmaksu määra alandamine mõjutab ettevõtjaid uusi töökohti looma ja töötajate palku kasvatama ning tekkivat riigieelarveauku katta aktsiiside tõstmisega. Makromajanduslikult vaadates tekib maksukiil ja siin kohal ei ole tähtis, kes maksukoormust kannab. Sest kasvava konkurentsi tingimustes tuleb ettevõtetel töötajate palku tõsta ja maksumäära alandamisest tekkiv lisaraha jõuab palkadesse.

Kokkuvõtvalt on rahvusvaheliste uuringute tulemused näidanud, et Euroopa Liit on kõrgete tööjõumaksude piirkond ja tööhõive vähenemine ning sellega seonduv tööpuudus on seotud kõrgete sotsiaalkindlustusmaksudega. Erinevad uuringud on näidanud, et maksumäärade muutmine ei mõjuta tööturгу ja hõivatuse taset Euroopa Liidus. Selle peamiseks põhjuseks on vaba tööjõu liikumine liidu sees ja riikide erinev sotsiaaltoetuste tase. Ka tööjõupakkumise elastsuse analüüside tulemused näitavad, et tegemist on mitteelastse pakkumisega. Tööjõu Uuringute Instituudi kaks analüüsi on näidanud, et tööjõupakkumise elastsus on 0,4 meestel ja 0,65 naistel. Töötatud tundide osakaalu ja perekonnaseisu järgi on tööjõupakkumise elastsus väiksem naistel 0,32, meestel 0,46 ja paaridel 0,50. See tähendab, et nõutav kogus on väiksem, kui pakutava muutus ja võib järeldada, et inimesed eelistavad tööle vabaaega. Ka Eestis on uuritud tööjõupakkumise elastsust ning nende tulemused on sarnased teiste riikide uuringute tulemustega. Lisaks on Eestis uuritud osalemise elastsust isikute sissetulekute suhtes, keskmise sissetulekuga inimestele avaldab maksumäära 1% võrra suuremat mõju, kui madala- ja kõrge sissetulekuga inimestel.

2. SOTSIAALMAKSU MÄÄRA LANGETAMISE MÕJUD

2.1. Sotsiaalmaksu langetamise mõju hõivatusele ja riigieelarvele

Sotsiaalmaksu määra alandamine vähendab maksulaekumist riigieelarvesse, samal ajal avaldades positiivset mõju ettevõtlussektorile. Eesmärgiks on kasvatada töövõtjate brutopalka ilma täiendavate kuludeta tööandjate jaoks. Tõsta hõivatuse taset tööturul uute loodavate töökohtade arvelt.

Tööjõupakkumise elastsuse abiga on võimalik näidata, kuidas reageerib töövõtja töös osalemisele maksumäära alandamise 1 protsendipunkti võrra. Selleks tuleb leida hõivatute koguhulk. Nende abiga leitakse nõutava koguse muutust, mis järgneb pakkumise muutusele.

Aastal 2015 on Eesti majandus kolmes kvartalis kasvanud, keskmiselt poole protsendi võrra ja kogu majanduse kasv moodustab 1,1%. Statistikaameti andmetel on tööhõive määr 2015. aasta III kvartalis 67,2% ja hõivatuid hinnanguliselt 661 000. Tegemist on kvartali kõrgeima tööhõive määraga alates 2000. aastast. (Krusell, 2015) Kuid see ei tähenda, et Eestis puuduvad vaesuses elavad inimesed ja nende hulga kasvurisk. Juba vahetult enne majanduskriisi oli Eestis vaesuserisk kasvutrendis ja praegune keskmine palga suurenemine ning hindade tõus võib madalapalgalise elanikkonna suhtelise vaesuseni viia (Köster, 2015). Seega võib järeldada, et praegu on Eestis hõivatustaseme kasv.

Parema ülevaate tööga hõivatute üle saab lisadest (vt lisa 1), kus on esitatud statistikaameti andmetel koostatud tabel hõivatusest Eestis 2010- 2014. aastatel tegevusalade järgi. Tegevusaladel kokku on toimunud üldine hõivatuse kasv aastate lõikes. Aastal 2011 kokku tekkis 35 200 uut töökohta, 2012. aastal 11 700 töökohta, 2013 ja 2014 on eelnevatest väiksem hõivatuse kasv 6400 ja 3500 uut töökohta. On näha, et iga aastaga uute töökohtade arv langeb. Aastatel 2013 ja 2014 tegevusaladel eraldi nagu haridus, töötleva tööstuse, haldus- ja abitegevuse ning põllumajandussektor on toimunud hõivatuse taseme langused (üle 1000 töökoha). Selle kõrval seisavad 2015. aasta lõpu

Estonian Air koondamised, kus töö kaotas natukene alla 150 inimese (Vanatalu, 2016) (Pärli, 2016). Praegu 2016. aastal kaotab töö Ida- Virumaal ligi 600 inimest (Pärli, 2016).

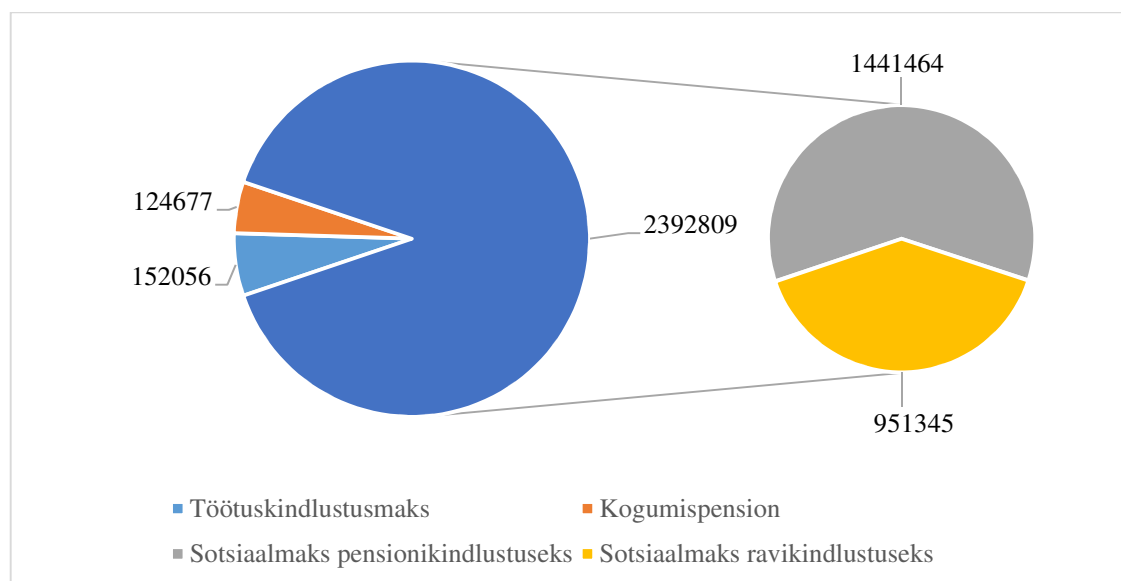
Seoses mitme ettevõtte sulgemisega ja töajõu hulga vähendamisega kaotab 2017. aastal veel ligi 836 töötajat ja seda kõike ainult avalike pressiteadete andmete alusel (Aben, 2016). Seega võib tõdeda, et hõivatuse taseme kasv järgneval kahel aastal langeb. Kuid võimalik, et just sotsiaalmaksu määra alandamisest loovad ettevõtjad uusi töökohti, mis viib olukorra tasakaalu. Samas tuleviku kollektiivkoondamised on seotud eesti töajõu kallinemisega ja mitte ainult sotsiaalmaksu kulude poole pealt, mis viitab sellele, et Eesti ei ole enam odava töajõu riik ja tekib küsimus, kas investorid hakkavad nüüd Eesis oma äri või tööstust arendama ja kui meil pole enam odavtöajõudu, siis mis neid meelitab ja kas selleks on 1% sotsiaalmaksu määra langetamine?

Ettevõtjate ja Teenusmajanduse Koja arvates sotsiaalmaksumäära langetamine ei too endaga mingeid muudatusi kaasa või siis ainult eelarve puudujäägi. Nendes arvamustes jäävad arvestamata tuleviku väljavaated, maksumäära langetamine ei saagi kohe samal aastal radikaalseid muudatusi kaasa tuua. Tähtis on kusagilt alustada, kas või selleks, et vaadata mida see endaga kaasa toob. Isegi, kui maksumäära langetamise mõju ei ole selline nagu valitsuse poolt algselt planeeriti võib see avalduda vähemal või suuremal määral mõnes kitsamas ettevõtlus sektoris või hoopis toetada riigieelarvet sotsiaalmaksu laekumise osas uute loodavate töökohtade pealt.

Riigi eelarve on sarnane plaanile, mille abiga valitsus kasutab riigi raha ning, kus kajastuvad kõik riigi tulud ja kulud. Peamine tulullikas on maksud, mille laekumise tagab maksusüsteem. Sotsiaalmaks moodustab ligi 40% riigieelarve laekumistest. Võrreldes teiste OECD riikidega on Eesti riigieelarves sotsiaalkindlustusmaksude osakaal keskmiselt 12,6% võrra suurem ja tulumaksu osakaal samas 14% võrra väiksem (Oja, 2012).

Aastal 2014 on sotsiaalmaksu laekunud 2 232 394 840 eurot ja 2015. aastal 2 392 808 680 eurot. Rahandusministeeriumi oodatav Eesti majanduskasv aastatel 2018–2019 peaks suurenema keskmiselt 3% aastas (Rahandusministeerium, 2015). Maksulaekumine

väheneb 2017. aastal 40 500 000 euro võrra ning kahel järgneval aastal vastavalt 86 000 000 ning 91 000 000 euro võrra. Maksumuudatuste tulemusena väheneb ettevõtete maksukoormus 2017. aastal 40 500 000 euro võrra ja alates 2018. aastast vähemalt 86 000 000 euro võrra. Nende vahendite arvel on ettevõtetel võimalik tõsta inimeste töötasu või teha täiendavaid investeeringuid. Pikemas vaates kasvatab maksumuudatus töötajate netosissetulekut. (Ani, *et al.*, 2016)

Joonis 3. Eesti sotsiaalkindlustusmaksete laekumine 2015. aastal (eurodes) (Statistikaamet, 2016a; autori koostatud)

Sotsiaalmaksumäära langetamise eesmärk on vähendada ettevõtjate tööjõumaksude koormust ja see läbi mõjutada tööandjaid uusi töökohti looma või palku tõstma ning muutma Eesti tööjõud konkurentsivõimelisemaks. Sotsiaalmaksu määr langetamisel 1% võrra suureneb palk 1% võrra. Eeldusel, et tööjõupakkumine on täielikult elastne ja maksumäära alandamisest saab kasu vaid töövõtja, siis tema brutopalk suureneb ja tööjõupakkumine kasvab.

Statistikaameti andmetel (Pöder, 2015, lk. 7) 2015. aasta 1. jaanuaril oli Eesti arvestuslik rahvaarv 1 313 271 ja tööhõive määr oli III kvartalis 67,2% ja hõivatuid hinnanguliselt 661 000 (Krusell, 2015). Vastavalt Staehri (2008) analüüsile on töötamise elastsus kõikides uuritud rühmades kokku keskmiselt 0,35%.

Selleks, et leida tööjõupakkumise elastsus tuleb kasutada elastsuse valemit. Sellega mõõdetakse nõutava koguse muutust, mis järgneb pakkumise muutusele. Elastsuse suurust väljendatakse elastsuskoefitsiendi abil, mis leitakse jagades nõutava koguse protsentuaalse muutuse, nõutava koguse protsentuaalse muutusega. Kuna antud töös on vaja teada hõive ja palga muutust, siis kasutatakse järgmist valemit:

$$E=(\Delta Q/Q)/(\Delta P/P)$$

kus E tähistab tööjõupakkumise koefitsienti, $\Delta Q/Q$ hõivatute suhtelist muutust ja $\Delta P/P$ palga suhtelist muutust. Tööjõupakkumise elastsuse koefitsient on 0,35, mis näitab tööjõupakkumise protsendilist muutust 1 protsendilise netopalga muutuse tulemusel. Kuna sotsiaalmaksumäär alaneb 1 protsendipunkti võrra, siis kui see suurendaks brutopalka 1% võrra (eeldusel, et maksukoormust sotsiaalmaksukoormust kannavad töövõtjad) ja järgides elastsuse valemit, on $\Delta Q/Q=0,35 \times 0,01=0,0035$, mis tähendab, et maksu alandamine 1 protsendipunkti võrra suurendab hõivatute arvu 0,35%.

Palga tõustes kasvavad ka tööjõumaksudulud ja eeldavalt tööandja ei suurenda palgafondi. Seega tuleb leida, kui suur on tegelikult palga kasv. Oletades, et keskmine brutopalk on 1000 eurot ja sotsiaalmaksu kulu 330 eurot, suureneb brutopalk tasemele $1330 / 1,32 = 1007,6$ eurot ehk brutopalga kasv on mitte 1%, vaid 0,76%. Seega hõivatute arv suureneb tööjõupakkumise suurenemise tulemusel $0,35 \times 0,0076 = 0,00266$ mitte 0,0035.

Võib järeldada, et hõivatute arv suureneb 0,27% ja seoses seadusmuudatusega tekib tööjõu pakkumise suurenemisest 1785 uut töökohta. Tabelis 2 on esitatud ülevaade oodatava sotsiaalmaksu laekumise kohta keskmise brutopalga pealt aastatel 2017- 2019 uutelt töökohtadelt ja eelarvesse tekkiv puudujääk. Arvutused on tehtud eeldusel, et hõivatus moodustab 661 000 ja tekib juurde 1785 uut töökohta. Uute töökohtade arvelt laekub sotsiaalmaksu 2017. aastal 4,2 miljonit eurot aastas, 2018. aastal 8,8 miljonit eurot aastas ja 2019. aastal 9,4 miljonit eurot aastas. Võttes arvesse, et 1% 33-st moodustab 0,03 ja selle alusel võib arvata, et sotsiaalmaksu laekumised vähenevad aastas ligikaudu 3%, võrra on leitud ajavahemikus 2017-2019 eelarvesse laekumata maksu osa.

Maksumäära langetamine 1% võrra toob kaasa eelarve vähenemise, mis tähendab, et eelarvesse laekub 3% võrra vähem sotsiaalmaksu. Eelarve puudujääk moodustab 2017. aastal 48 miljonit eurot, 2018. aastal 92 miljonit eurot ja 2019. aastal 98,5 miljonit eurot. Eelkirjeldatud tulemused on väga lähedased seadusmuudatuse eelnõus esitatud andmetele.

Tabel 2. Eeldatav Eesti sotsiaalmaksu laekumine uutelt töökohtadelt aastas ja eelarve puudujääk vahemikus 2017-2019 (eurodes) (Roosaar, 2014; autori arvutused)

Aasta	Keskmine brutopalk	Eelarvesse laekumata osa	Uutelt töökohtadelt laekuv sotsiaalmaks	Maksu langetamise puhasmõju
2017	1208	52173206	4207102	-47966104
2018	1288	101142518	8828467	-92314051
2019	1373	107817296	9411091	-98406205

Kokkuvõtvalt analüüs näitab, et tekib juurde 1785 uut töökohta, kuid nendelt laekuv sotsiaalmaks ei kata eelarvesse tekivat puudujääki. Asjaolu raskendab 2015. ja 2016. aastatel toimuv hõivatuse taseme vähenemine. Tööjõu konkurentsivõime ei kasva, sest sotsiaalmaksu määra muutuse võrdluses kehtiva maksumääraga on näha, et 1% languse kõrval kasvab laekumata osa suurus 3% võrra. Võib järeldada, et maksumäära reform ei ole tõhus moodus mõjutamiseks ettevõtjaid uusi töökohti looma. Tööjõupakkumise elastsuse võrdluses Euroopa Liidu riikide, Eesti ja USA vahel, siis on näha, et elastsused on suhteliselt võrdsed ning tööjõupakkumine on mitte elastne. See tähendab, et inimesed eelistav tööle muud tegevust ja maksumäära muutmisega on raske mõjutada hõivatust.

2.2. Sotsiaalmaksu langetamise mõju ettevõtete sektorile

Sotsiaalmaksu määra alandamine mõjutab eelkõige ettevõtjaid, kui tööandjaid, sest nemad peavad makse kinni ja kannavad tööjõu maksukoormust. Igal ettevõttel on palgafond, suunatakse sotsiaalmaksu määra langetamisest tekkiv kasu. Vastuoluks võib olla ettevõtjate omakasupüüdlikus teenida täiendavat tulu sotsiaalmaksu määra alandamise pealt. Avarama ülevaate saamiseks tuleb uurida brutopalka muutust ja hõivatuse taset tegevusalade järgi. See näitab, kui palju maksukiilu vähenemine erinevate ettevõtlussektoritele mõju avaldab, sest tööjõukulud erinevates sektorites on erinevad.

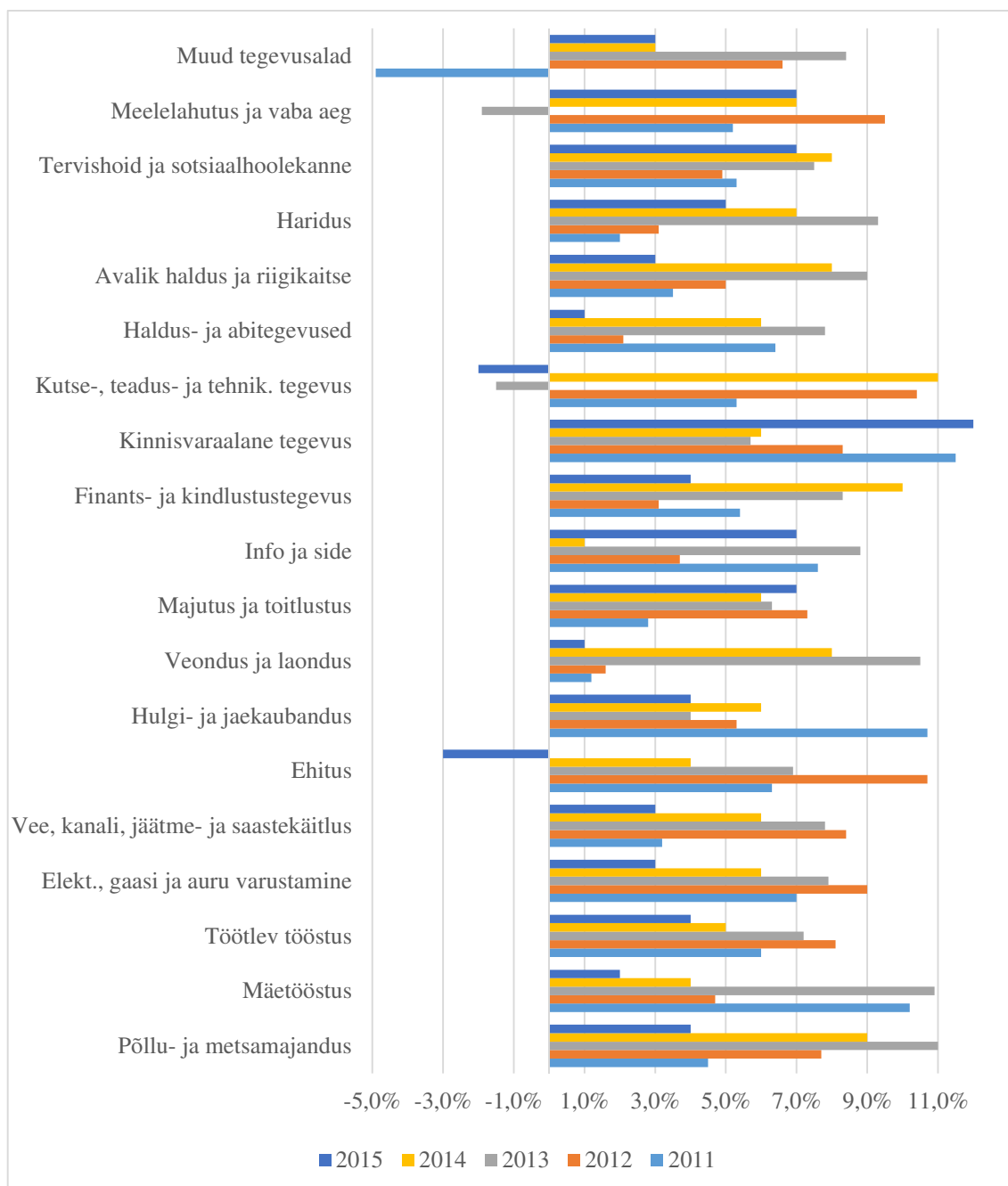
Sotsiaalmaksu alandamise oodatav mõju peab tooma kasu töövõtjatele, aga seda läbi mõju tööandjatele, kelle tööjõukulud moodustavad 33,8%. Tööjõukulu on kogu kulu, mida tööandja teeb töötajale ning mis jaguneb otsesteks ja kaudseteks kuludeks. Statistikaameti andmetel Eesti tööjõukuludest moodustavad otsesed kulud 73,3% ja kaudsed kulud 26,7%. Ettevõtlussektoris maksid Eesti tööandjad 2014. aastal brutotöötasu 100 euro pealt täiendavalt 36 eurot kaudseid kulusid. Eestis olid kaudsed kulud Euroopa Liidu keskmisest (32 eurot) kõrgemad. (Madiste, 2015) Tabelis 3 on välja toodud tööandjate otseste ja kaudsete tööjõukulude osakaalud kogukuludelt. Kõige rohkem tasub sotsiaalmaksu tööandja palga ja preemiade pealt.

Tabel 3. Eesti tööandjate otsesed ja kaudsed tööjõukulud (% kogukuludest) (Madiste, 2015; autori koostatud)

Otsesed kulud	Osakaal kogukuludest	Kaudsed kulud	Osakaal kogukuludest
Otsene töötasu, lisatasud ja toetused	66,0	Kohustuslikud, leppekohased ja vabatahtlikud sotsiaalkindlustusmaksed	25,2
Tasud puhkuse, riigipühade ja muude vabade päevade eest	6,6	Hüvitised, sotsiaaltoetused ja koolitused	0,6
Boonus- tasu tootena või teenusena, ametiautod, tööandja eluruumid jne	0,7	Tööjõu värbamise ja tööriietuse kulud	0,4

Enamus ettevõtteid tõstavad oma töötajate palku iga aasta majandusnäitajate järgi ja sotsiaalmaksu suurus ei oma siinkohal tähtsust. Palgad kujunevad vastavalt nõudluse ja pakkumise vahekorrale. Pealegi üritavad ettevõtjad investeerida masinatesse mitte inimestesse. Aga sellest sõltumata on vaja teada, kuidas mõjutab sotsiaalmaksu alandamine brutopalka kasvu ja ettevõtlust ning tööjõukulusid.

Lisades (vt lisa 2) on näha 2010- 2015. aasta brutopalka suurust tegevusalade järgi. Ajavahemikus 2010- 2015 on toimunud palga pidev kasv tegevusaladel kokku. Vaadates tegevusalasid eraldi on toimunud kõige suurem palga langus ehitus, kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus, kunst, meelelahutus ja vaba aja erialadel.

Joonis 4. Brutopalka muutus võrreldes eelmise aastaga tegevusalade järgi Eestis 2011-2015 (%) (Statistikaamet, 2015a; autori koostatud)

Kõige parem ülevaade palkade protsentuaalsest kõikumisest aastate lõikes on näha Joonisel 4. Suuremad palga langused on olnud 2015. aastal ehitussektoris, kus palk langes 3% ja kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus sektoris, kus palk langes 2%. Suurim sama perioodi palga juurdekasv oli kinnisvaraalases tegevuses 12% ja selle järgnesid 7% palga tõusuga majutus ja toitlustus, info ja side, tervishoiu ja sotsiaalhoolekande ning kunsti,

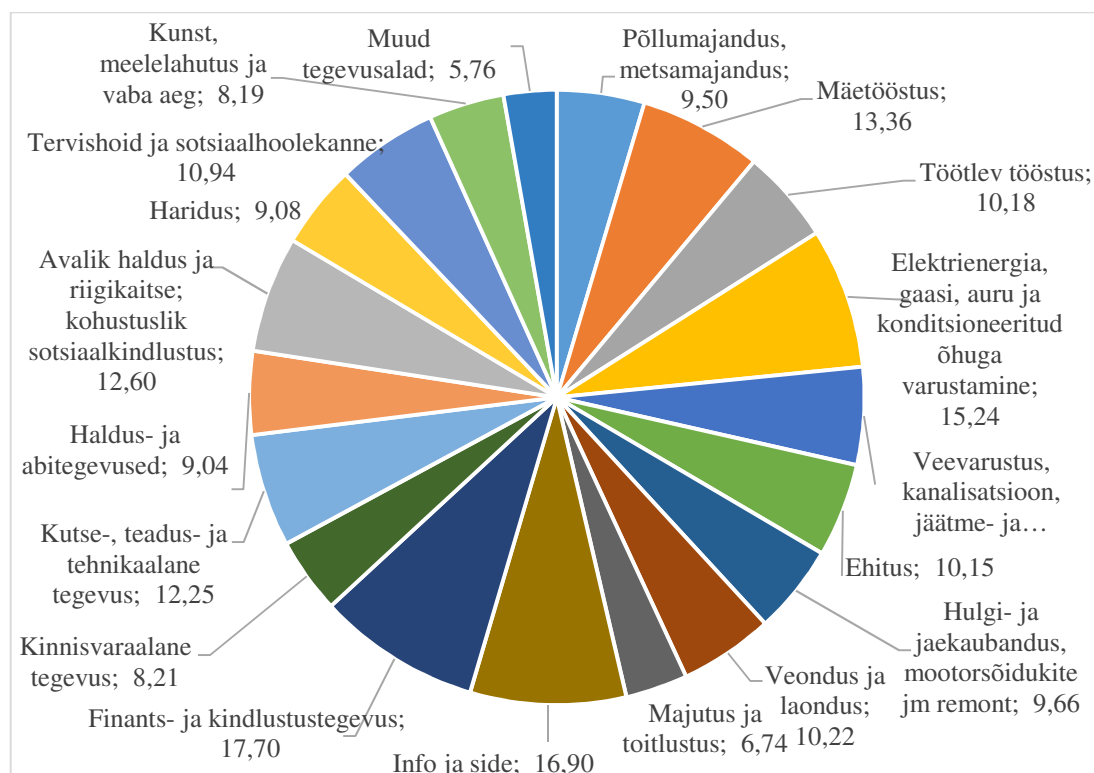
meelelahutus ja vabaaja tegevusalade töötajad. Aastate lõikes kõige märkimisväärsem keskmise palga juurdekasv toimus finants- ja kindlustustegevuse sektoris 90,20 eurot ja elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamise sektoris 82,40 eurot ning info ja side sektoris 78,40 eurot. Madalaim palga kasv viie aasta jooksul on toimunud muudel tegevusaladel 17 eurot, mis on väga vähe arvestades, et tegemist on kõige madalama palgaliste sektoriga ning kelle tulud on maksumäärade kõikumisele kõige tundlikumad.

Majanduse kasvu perioodil toimub pidev palga kasv olenemata eriala sektori nõutavusest ja tootlikkusest. Majanduslanguse ajal toimuv palga alanemine võib olla vähem tuntav või hoopiski ära jääda tänu otsese maksumäära alandamisele.

Iga tegevusala sektori ühe töötaja keskmiselt brutopalgalt on välja arvatud, kui palju erinevate tegevusalade lõikes saab tööandja säästa ühe töötaja kuupalga pealt sotsiaalmaksu langetamisel 1% võrra. Tööandjale jääb otsustada, mis tööjõukulude pealt säästetud rahaga ette võtta, kas tõsta selle summa võrra tööliste palka või kasutada muude kulude katteks. Juhul, kui tööandjad suunavad säästetud raha palkadesse on joonisel 5 näidatud, kui palju tõusevad erinevate tegevusalade töötajate brutopalgad sotsiaalmaksu langetamisest 1% võrra. Kõige rohkem võidavad finants ja kindlustuse (17,70 eurot, kuus ühe töötaja kohta) ning info ja side (16,90 eurot, kuus ühe töötaja kohta) tegevusalade töötajad. Ka elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamise tegevusalede sektoris (15,24 eurot, kuus ühe töötaja kohta) palga tõusu võib pidada kõrgeks.

Aastas teeb see finants ja kindlustuse alade töövõtjatel 212,40 eurot ühe töötaja kohta. Info ja side tööalade töövõtjatel 202,80 eurot aastas ühe töötaja kohta ning elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamisega tegelevatel töövõtjatel 182,88 eurot aastas ühe töötaja kohta. Kõige vähem kasvab palk majutus ja toitlustus (6,74 eurot, kuus ühe töötaja kohta) ning muude tegevusalade (5,76 eurot, kuus ühe töötaja kohta) töövõtjatel. Majutuse ja toitlustuse töötajatel 80,88 eurot aastas ühe töötaja kohta ja muude tegevusalade töötajatel 69,12 eurot aastas ühe töötaja kohta.

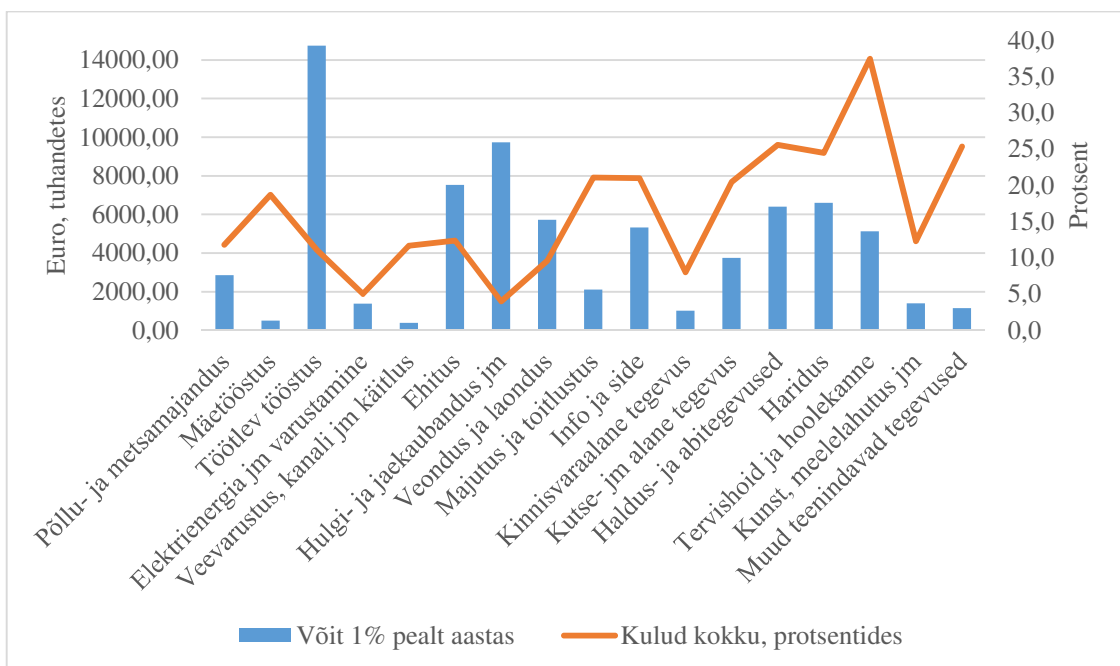
Maksustamise ökonoomika järgi on tööjõumaksud regressiivsed ja erineva sissetulekuga inimesed reageerivad maksude muudatustele erinevalt ning see tähendab, et väiksema sissetulekuga inimeste jaoks maksumäära langetusest tekkinud kasu omab suuremat tähtsust, kui kõrge sissetulekuga inimestel. Eelneva analüüsi põhjal on nendeks tegevusaladeks teenindav sektor. Keskmise palga saajatele avalduv mõju võib kujuneda hoiakutesse, kus inimesed eelistavad tööle rohkem vabaaega.

Joonis 5. Eeldatav brutopalgas juurdekasv tegevusalade järgi 2018. aastal (eurodes) (Statistikaamet, 2015a; autori koostatud)

Brutopalgas kasvu ülevaatest nähtub, kui palju kellegi palk tõuseks, aga kui palju palgalisa töötaja ühe kuus kätte saaks. Järgnevad andmed on esitatud kõige kõrgema ja madalama palga juurdekasvuga töötaja kohta kuus. Finants- ja kindlustustegevuseala brutopalgas võit ühelt töötajalt kuus on 17,70 eurot, siis tööandja palgamaksud selle summa pealt moodustavad 5,76 eurot kuus. Seega võib arvata, et tööandja oma kasu säilitamiseks arvutab selle lisakulu maha ja maksab töövõtjale 11,94 eurot kuus palgalisa. Ning, kui me vaatame seda madalapalgaliste seisukohalt, kelle brutopalgas juurdekasv peaks moodustama 5,76 eurot kuus, saavad nemad palgalisa ainult 3,89 eurot kuus.

Joonisel 5. Kõverjoon näitab, kui suure osa moodustavad palgakulud kogukuludest. Lisaks sellele on välja toodud, kui palju oleksid ettevõtted säästnud raha palgakuludelt, kui sotsiaalmaksu määra muudatus oleks 1% 2014. aasta brutopalgal näitel. Kõverjoon näitab kui suure osakaalu protsentides moodustavad palgakulud kogukuludest. Kõige suuremad palgakulud kogu kuludest on tervishoiu ja sotsiaalhoolekande sektoris (37,5%). Sellele järgnevad haldus- ja abitegevus (25,6%), muu teenindav (25,4%) ja haridus (24,5%) sektorid. Kõige madalam palgakulude osakaal kogukuludest on hulgi- ja jaekaubandus (4%) ning elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamise (5%) sektorites. Kõrged palgakulud teenindavates sektorites võivad olla seotud ettevõtlusvormiga, kus põhitalu tuleb teenuse müügist, mis on seotud tööjõu, kui teenuse müügist ning mille põhikulu seisneb töötajate palkade, puhkuste, hüvitiste, toetuste ja koolitustega maksmise ja hüvitamisega. Kuid samal ajal toodete müügist tegelevate sektorite põhikulud on seotud müüdava toote alghinnaga, mille müügitulu võib moodustada isegi 300%.

Joonis 5. Eesti ettevõtete palgakulu kogukuludest 2014. aastal ja sotsiaalmaksu määra alandamisest tekkiv kasum palgakuludesse tegevusalade järgi (Statistikaamet, 2015a; autori koostatud)

Joonisel 5 tulpades on toodud sääst ettevõtete palgakuludelt maksumäära langetamisest 1% võrra. Sotsiaalmaksu määra alandamisest säästavad palgakuludelt kõige rohkem töötlev tööstus, hulgi- ja jaekaubandus ning ehitus sektorid. Kõige väiksem mõju avaldub hariduse, kunsti, meelelahutuse ja vabaaja ning muud teenindavate tegevuste sektoritele. Kusjuures viimaste sektorite palgasaajatele avaldab palga juurdekasv kõige suuremat mõju.

Eesti majandus on kriisijärgselt kasvufaasis ja koos sellega kasvab tööhõive ja brutopalgad. Perioodil 2012-2015. aastatel on toimunud mõningatel tegevusaladel hõivatuse taseme vähenemine, mis on seotud ettevõtete sulgemise ja massikoondamisega. On oodata ka järgneval kahel aastal tööga hõivatuse vähenemist. Kuid see ei mõjuta keskmise brutopalka taset, sest tööandjad tõstavad palka majandusnäitajate järgi. Ajavahemikul 2010-2015. aastate üldpildis on brutopalk pidevalt kasvanud. Kuid ehitus ja teadus sektorites langenud. Brutopalka kasv näitab, et nõudluse ja pakkumise vahekord on kasvu tendentsis ning võimalik palgataseme langus sektorites väheneb või taandub tänu sotsiaalmaksu määra alandamisele.

Tööandjate palgakulud kogukuludest moodustavad keskmiselt kokku 17% ja maksumäära alandamisest tekkiv lisaraha kataks ettevõtete tööjõu kaudsed kulud. Kõige rohkem võidab hulgi- ja jaekaubanduse ning mootorsõidukite ja mootorrataste remondiga tegelev sektor, sest nende tööjõukulud kogukuludest on kõige madalamad ja võit sotsiaalmaksu langetamiselt kõige suurem. Lisaks nendele võidab sotsiaalmaksu langetamisest ka töötleva tööstuse sektor kuid nende tööjõukulud kogukuludest jäävad keskmisele tasemele. Kõige vähem võidab muu teenindav tegevusala sektor, kus tööjõukulud on kogukuludest kõrgeimad ja võit sotsiaalmaksu määra alandamisest madalaim.

Kokkuvõtvalt analüüsist järeldub, et brutopalka juurdekasv ja enim töökohti tekitab kõrgemapalgaliste sektorites nagu finants- ja kindlustustegevusaladel. Sotsiaalmaksu määra langetamisest 1% võrra võidab kõige rohkem müügiga tegelev sektor nagu hulgi- ja jaekaubandus, kus on väike tööjõukulude osakaal kogukuludest ja tegevusala keskmine palk jääb alla riigi keskmise palga. Veel võidab märgatavalt töötleva tööstuse sektor, kuid

nende tööjõukulud jäävad keskmisest kõrgemale tasemele. Teiste tegevusalade sektorite võit eelmainitud sektoritest moodustab kaks korda vähem. Kõige vähem kasvab palk ja võit sotsiaalmaksu maksmise kohustuselt madalapalgaliste sektoris nagu muu teenindav tegevus. Samuti on kõrgeimad tööjõukulud haldus- ja abitegevuse, tervishoiu ja hoolekande ja hariduse sektorites. Nende võit sotsiaalmaksu määra langetamisest 1% võrra jääb alla kaks korda kõige enim kasu saavast sektorist, kuid teiste tegevusalade sektorite kõrval jääb keskmisele tasemele. Võttes arvesse, et kahel tegevusalal moodusta võit maksumäära langetamisest teistest kaks korda rohkem saab tõdeda, et märgatavat kasu saavad ainult kaks sektorit.

KOKKUVÕTE

Töøjõumaksud on väga olulised riigile, kes saab nende näol tulu kulude katteks ja sotsiaalsete hüvede pakkumiseks. Töövõtjatele, kes tunnevad ennast kindlustatuna ka vanaduseas. Sotsiaalmaks moodustab ligi poole eelarvesse laekuvatest maksudest. Sotsiaalmaksu määra alandamine 1% võrra mõjutab negatiivselt eelarvesse maksu laekumisi.

Töö aktuaalsus seisnes poliitilises otsuses läbi sotsiaalmaksu määra langetamise suurendada uute töökohtade loomist, mõjutada ettevõtjaid töötajate palku tõstma, kasvatada tööjõu konkurentsivõimet ja meelitada Eestisse välisinvestoreid. Töö uudsus seisnes eelkõige asjaolus, et lõputöö autorile teadaolevalt on seni uuritud ainult maksumäärade osakaalu ja mõju leibkondadele. Antud töös arutati välja ja viidi läbi võrdlev analüüs tegevusalade lõikes, et selgitada, milliseid sektoreid maksumäära langetamine kõige rohkem mõjutab.

Töö uurimisprobleem oli sõnastatud küsimusena, et millist mõju avaldab tööturule ja eelarvele sotsiaalmaksu määra langetamine 1% võrra? Sotsiaalmaks on tervise- ja pensionisüsteemide sihiline rahastamise allikas ning sellest sõltuvad sotsiaalsed toetused. Ühelt poolt maksumäära langetamisega püütakse vähendada tööjõumaksukoormust ja elavdada tööturgu, aga teiselt poolt vähenevad riigi maksulaekumised. Tekib oht tervisekaitse rahastamise jätkusuutlikkuses.

Lõputöö eesmärgiks oli hinnata sotsiaalmaksu määra langetamise mõju ettevõtlussektorile ja riigieelarvele. Eesmärgi saavutamiseks püstitati neli uurimisülesannet.

Esimeseks uurimisülesandeks oli anda ülevaade tööjõumaksude ajaloost ja olemusest. Tööjõumaksude kehtestamine oli väga tähtis linnade arengu etappides ja aitavad tänapäevalgi töövõtjaid tööl kinni hoida ja mõjutada väljarännet. Tööjõumaksudega rahastatakse peamiselt tervise- ja pensionikindlustust. Oma olemuselt on tööjõumaksud sihtotstarbelised sundmaksud, mis sisaldavad endas kindlustuselementi.

Teiseks uurimisülesandeks oli anda ülevaade maksumäära langetamise mõjust maailma riikide uuringute näitel. Euroopa Liit on võrreldes teiste maailma riikidega üks kallemaid töajõumaksude piirkondi. Erinevate riikide analüüsid näitavad, et maksumäära muutmine avaldab pigem negatiivset mõju tööturule ja hõivatuse tasemele. Töajõupakkumine sõltub indiviidi eelistustest ja mitte elastse töajõupakkumise puhul eelistavad töövõtjad tööle vabaaega. Ainuüksi maksumäära muutmisest ei piisa, et saavutada tunduvalt suuremat efekti tööturule.

Kolmandaks uurimisülesandeks oli analüüsida maksumäära langetamise mõju tööhõivele ja riigieelarvele. Eesti tööhõive tegevusaladel kokku on kasvufaasis, mis tähendab, et iga aastaga tekib uusi töökohti juurde. Sotsiaalmaksu määra langetamine 1% võrra aitab kaasa uute töökohtade loomisele. Juurde tekib 1785 uut töökohta, kuid nendelt laekuv sotsiaalmaks jääb alla prognoositava maksulaekumise vähenemise osa. Riigi eelarvesse tekib sotsiaalmaksete laekumise vähenemiselt puudujääk, millele tuleb otsida uusi rahastamise allikaid.

Neljandaks uurimisülesandeks oli analüüsida maksumäära langetamise mõju erinevatele ettevõtlussektoritele. Eesti ettevõtjate töajõukulud moodustavad üle poole kogukuludest. Analüüs näitab, et kõige suurem üksikisiku palgakasv toimub finants- ja kindlustustegevusala sektoris. Kõige vähem võidab muu teenindav sektor, kus on madalaim palgatase ja palga juurdekasv moodustab kõige väiksema osa. Selles sektoris maksumäära langetamine uute töökohtade loomisele mõju ei avalda. Ühe kindla tegevusalasektori võit maksumäära langetamisest sõltub hõivatute arvust ja teenuse või kauba müügist. Tegevusalad, kus töötajaid on vähe ja töajõukulud madalad ning, kes müüvad kaupa või teenust, mis ei ole seotud inimressursside kasutamisega, võivad kõige rohkem maksumäära alandamisest.

Edaspidi analüüsi vajab Eesti ettevõtjate vaade sotsiaalmaksu määra alandamisele ja sellest tekkivale vaherahale töajõukulude vähendamise pealt. Selgitamist vajavad tingimused, milles ettevõtjad oleksid valmis uusi töökohti looma. Lisaks võib analüüsida rahvusvaheliste ettevõtete nõudeid riikidele, kus nad oma ettevõtlust soovivad alustada ja arendada.

SUMMARY

In the tax system of the Republic of Estonia, social tax is used to finance the national pension and health insurance systems. According to the National Audit Office, the pension insurance fund is in deficit already today and the sustainability of the Health Insurance Fund is questionable. The Government of the Republic is planning to lower the social tax rate by 1% by 2018 and the percentage would be removed from the share of health insurance, which would further increase the state budget deficit.

The subject of the thesis is “The Effect of Lowering the Social Tax Rate on the Business Sector and the State Budget”. The thesis is written in the Estonian language and consists of 39 pages, including annexes. The annexes include information about the number of people employed in Estonia and about gross wages by the areas of activity of companies. 42 sources were used and are properly referenced in the text. The summary is drawn up in the English language.

As a result of the thesis, an overview was provided of the history and nature of labour taxes. The impacts of changing labour tax rates on the labour market and labour supply in countries from all over the world was discussed. The level of employment in Estonia in the period of 2010-2015 and the effect of lowering the tax rate on labour supply were analysed. It was found how many new jobs would be created and what would be the impact of lowering the tax rate on the budget. The social tax received from the new jobs and the resulting budget deficiency were highlighted. The level of gross wages in the business sector and the areas of activity where the increase of gross wages per employer would be highest were analysed. The sectors which would be most and least affected by lowering of the tax rate were highlighted. The gain for each area of activity and the percentage thereof of the total expenditure were found. The perceptions of Estonian companies of lowering of the social tax rate and the cash balance gained through the resulting decrease in labour costs would need analysing in the future. The conditions in which companies would be prepared to create new jobs require investigating.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

- Aben, M., 2016. *2016. aasta kevadine majandusprognosis*. [Võrgumaterjal] Available at: <file:///C:/Users/ljowe/Downloads/RM-2016-kevadise-prognosisi-seletuskiri-05-04.pdf> [Kasutatud 06 04 2016].
- Alloja, J., 2005. *Tööjõupakkumine Eestis*. Eesti Panga Toimetised, 01, lk. 1-31.
- Ani, K., Ora, L. & Jordan, Ü., 2016. *Seletuskiri sotsiaalmaksuseaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu juurde*. [Võrgumaterjal] Available at: http://www.koda.ee/public/SK_SMSmuut.pdf [Kasutatud 05 05 2015].
- Anspal, S., 2002. Tööjõu maksustamine ja tööhõive. *Riigikogu Toimetised*, detsember, lk. 142-147.
- Arakas, V., 2015. *Maksudega ma ei mängi*. [Võrgumaterjal] Available at: www.poliitika.guru [Kasutatud 25 märts 2015].
- Bargain, O., Orsini, K. & Peichl, A., 2012. *Comparing Labor Supply Elasticities in Europe and the US: New Results*, Bonn: IZA.
- Blundell, R. & Macurdy, T., 1999. Labor supply: a review of alternative approaches. rmt:: O. C. D. Ashenfelter, toim. *Handbook of Labor Economics, Volume 3*. Amsterdam, Lausanne, New York, Oxford, Shannon, Singapore, Tokyo: Elsevier Science B. V., pp. 1560-1618.
- Haefke, C. & Reiter, M., 2011. *What Do Participation Fluctuations Tell Us About Labor Supply Elasticities?* Bonn: IZA.
- Harrise, E., 2011. *The role and impact of labour taxation policies*, Milan: Università' Bocconi.
- Kaarna, R., 2014. *Eesti maksud jäävad Euroopas madalamate hulka*. [Võrgumaterjal] Available at: blogi.fin.ee [Kasutatud 21 november 2014].
- Kaljulaid, K., 2015. *TMK toetab pikka plaani töjõumaksude alandamiseks*, Tallinn: Ärioleht.
- KPMG, 2012. *KPMG Individual Income Tax and Social Security Rate Survey 2012*. Bern, KPMG's Individual Income.
- Krusell, S., 2015. *III kvartalis oli tööhõive määr viimase 15 aasta kõrgeim*, Tallinn: Statistikaamet.
- Kõster, E., 2015. *Majanduskasvu ja suhtelise vaesuse seosed*, Tartu: Tartu Ülikool.
- Lehis, L., 2007. Sotsiaalmaksu olemusest ja ajaloost. *ajakiri MaksuMaksja*, 11, lk. 21-26.
- Lehis, L., 2014. Sotsiaalmaksuseadus. rmt:: *Eesti maksuseaduste kommentaarid 2014*. Tartu: Casus Tax Service OÜ, lk. 438.

- Lehis, L., 2015. *Kus häda kõige suurem, seal Excel kõige lähem: valitsus lollitab numbritega, et maksutõusu mõju ilusamana näidata*. MaksuMaksja, aprill, lk. 30.
- Lehis, L., 2015. *Olulisemad maksumäärad aastatel 2007-2014*, Tallinn: Casus Tax Services OÜ.
- Leppik, L., 2006. *Eesti pensionisüsteemi transformatsioon*. Tallinn: TLÜ Kirjastus.
- Madiste, E., 2015. *Kui suured on tööandja kulutused töötajale?* [Võrgumaterjal] Available at: <https://statistikaamet.wordpress.com/author/eglemadiste/> [Kasutatud 15 oktoober 2015].
- Mängel, T., 2013. *Tööjõu maksustamine Eestis ja teistes Euroopa Liidu riikides*. [Võrgumaterjal] Available at: http://www.riigikogu.ee/wpcms/wp-content/uploads/2015/01/Teemaleht_4_2013.pdf
- Nestor, E. & Tõnisson, H., 2015. *Seletuskiri sotsiaalmaksuseaduse, tulumaksuseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu juurde*. Tallinn: Rahandusministeerium.
- Pajuste, P., 2004. *Mikroökonomika loengud*, Tartu: s.n.
- Pöder, K., 2015. *Eesti statistika aastaraamat 2015*. Tallinn: Statistics Estonia.
- Pärli, M., 2016. *Ida-Virumaal koondavad ka teised peale VKG*. [Võrgumaterjal] Available at: <http://uudised.err.ee/v/majandus/047a3ce8-fb70-4f0f-a5ff-b62422864a5c/ida-virumaal-koondavad-ka-teised-peale-vkg> [Kasutatud 22 01 2016].
- Rahandusministeerium, 2015. *2016. aasta riigieelarveseaduse seletuskiri*, Tallinn: Rahandusministeerium.
- Rahandusministeerium, 2015. *Riigi eelarvestrateegia*. [Võrgumaterjal] Available at: <http://www.fin.ee/riigi-eelarvestrateegia> [Kasutatud 21 05 2015].
- Roosaar, T., 2014. *Reformierakond soovib tööjõumakse alandada*. Pärnu Postimees, 20 november, lk. 4.
- Rutowski, J., 2007. Taxation of Labor. In: C. L. T. V. A. Gray, ed. *Fiscal policy and economic growth*. Washington: The International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank, pp. 281-314.
- Saar, I., 2010. *Mikroökonomika loengukonspekt*, Tallinn: s.n.
- Silm, Sander, 2016. *PKC lahkumine pole Eesti tööstuse suurim mure*. [Võrgumaterjal] Available at: <http://www.aripaev.ee/uudised/2016/02/02/elektroonikatoostus-raskete-aegade-ule-ei-kurda> [Kasutatud 02 03 2016].
- Staehr, K., 2008. *Estimates of Employment and Welfare Effects of Personal Labour Income Taxation in a Flat-Tax Country: The Case of Estonia*. Tallinn: Eesti Pank.
- Sõerd, A., 2005. *Tööjõumaksude vähendamine tasakaalustab keskkonnatasude ja -maksude tõusu*. *Riigikogu toimetised*, detsember, lk. 44-45.

- Tali, V., 2015. *Rahandusministeeriumi valitsemisala konsolideeritud majandusaasta aruanne 2014*. [Võrgumaterjal] Available at: <http://www.riigikontroll.ee/tabid/206/Audit/2368/Area/18/language/et-EE/Default.aspx> [Kasutatud 19 08 2015].
- Tammert, P., 2013. *Eesti sotsiaalkindlustusmaksud*. Sisekaitseakadeemia Finantskolledži Sotsiaalkindlustusmaksude loengu konspekt II osa. toim. Tallinn: s.n.
- Tammert, P., 2014. *Sotsiaalriik*, Tallinn: Sisekaitseakadeemia Finantskolledž .
- Tööandjate hinnangul jääb sotsiaalmaksu langetamise mõju märkamatuks*. 2015. [Film] Režii: P. Luts, O Kahu. Eesti: ERR.
- Vanatalu, E., 2016. *Töötukassa juhatus lühendas AS Estonian Airi kollektiivse koondamise tahtaega*. [Võrgumaterjal] Available at: <https://www.tootukassa.ee/uudised/tootukassa-juhatus-luhendas-estonian-airi-kollektiivse-koondamise-tahtaega> [Kasutatud 10 12 2015].
- Võrk, A. Paulus, A. Poltimäe, H., 2008. *Maksupoliitika mõju leibkondade maksukoormuse jaotumisele*. Tallinn, Poliitikauuringute keskus PRAXIS.
- Võrk, A., 2010. *Tuld sotsiaalmaksule!* Eesti Päevaleht, 30 August, lk. 3.
- Võrk, A., 2012. *Eesti maksudest ja nende mõjudest*. Tallinn, s.n.
- Võrk, A. & Kaarna, R., 2010. *Eesti maksukoormuse areng: jaotus, mõjud ja tulevikuvälid*. Poliitikaanalüüs, 5, lk. 8.

LISAD

LISA 1. Tööga hõivatute arv tegevusalade järgi Eestis aastatel 2010-2014 (Statistikaamet, 2015a, autori koostatud)

TEGEVUSALAD	HÕIVATUD (tuhandetes)				
	2010	2011	2012	2013	2014
Tegevusalad kokku	568,0	603,2	614,9	621,3	624,8
Põllumajandus, metsamajandus	23,9	26,6	27,6	26,5	24,1
Mäetööstus	6,7	5,8	4,9	4,8	4,2
Töötlev tööstus	106,6	119,1	115,5	116,4	114,0
Elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine	8,6	8,1	9,2	7,1	8,1
Veevarustus, kanalisatsioon, jäätme- ja saastekäitlus	2,3	3,7	3,3	3,0	3,1
Ehitus	47,7	58,9	58,2	56,6	58,7
Hulgi- ja jaekaubandus, mootorsõidukite jm remont	80,0	81,1	79,1	81,1	81,2
Veondus ja laondus	44,4	48,3	51,0	46,9	50,8
Majutus ja toitlustus	18,9	18,4	18,8	23,4	25,8
Info ja side	12,7	16,7	18,5	19,7	22,1
Finants- ja kindlustustegevus	9,4	10,3	10,9	10,2	8,2
Kinnisvaraalaane tegevus	10,1	10,7	10,7	11,7	11,5
Kutse-, teadus- ja tehnikalaane tegevus	21,0	23,1	23,2	26,2	26,7
Haldus- ja abitegevused	19,1	17,4	21,3	22,7	18,8
Avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlustus	40,3	39,3	40,1	43,0	45,1
Haridus	55,7	56,5	61,8	56,1	55,0
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	34,2	34,6	34,5	36,4	38,6
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	14,6	14,2	14,9	17,1	16,6
Muud tegevusalad	11,7	10,5	11,4	12,4	12,3

LISA 2. Brutopalk tegevusalade järgi Eestis aastatel 2010-2015 (Statistikaamet, 2015a, autori koostatud)

TEGEVUSALAD	BRUTOPALK (eurodes)					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Tegevusalad kokku	822	867	920	985	1048	1085
Põllumajandus, metsamajandus	668	698	752	835	913	950
Mäetööstus	984	1 084	1 135	1 259	1 312	1336
Töötlev tööstus	754	799	864	926	976	1018
Elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine	1 112	1 190	1 297	1 399	1 478	1524
Veevarustus, kanalisatsioon, jäätme- ja saastekäitlus	807	833	903	973	1 033	1061
Ehitus	797	847	938	1 003	1 048	1015
Hulgi- ja jaekaubandus, mootorsõidukite jm remont	721	798	840	874	926	966
Veondus ja laondus	826	836	849	938	1 012	1022
Majutus ja toitlustus	505	519	557	592	629	674
Info ja side	1 298	1 396	1 448	1 576	1 586	1690
Finants- ja kindlustustegevus	1 319	1 390	1 433	1 552	1 704	1770
Kinnisvaraalane tegevus	541	603	653	690	730	821
Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus	987	1 039	1 147	1 130	1 252	1225
Haldus- ja abitegevused	723	769	785	846	893	904
Avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlustus	955	988	1 037	1 130	1 219	1260
Haridus	699	713	735	803	862	908
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	799	841	882	948	1 027	1094
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	633	666	729	715	763	819
Muud tegevusalad	491	467	498	540	557	576